

EXECUTAREA HOTĂRĂRILOR PENALE ÎN BAZA LEGII NR. 275/2006

Lect. univ. dr. Dragu CREȚU
Universitatea „Danubius” din Galați

Aspecte și dispoziții generale privind executarea hotărârilor penale

Săvârșirea unei infracțiuni conduce la nașterea unui conflict de drept penal substanțial care, la rândul său, determină declanșarea unui proces penal, ceea ce implică nașterea unui raport juridic procesual penal.

Este știut faptul că procesul penal cuprinde trei faze: faza urmăririi penale, faza judecării, faza punerii în executare a hotărârilor penale de condamnare rămase definitive.

Punerea în executare a unei hotărâri definitive de condamnare are o importanță deosebită atât pentru opinia publică dar și pentru organele competente în acest caz.

Caracterul autonom al acestei faze rezidă și din anumite aspecte care o individualizează în raport cu alte activități judiciare ori extrajudiciare de executare efectivă a pedepsei.

În literatura de specialitate opinia dominantă este aceea că punerea în executare a hotărârii constituie o fază distinctă a procesului penal pentru că obiectul său este deosebit în raport de cel pe care și-l propune urmărirea penală și judecata¹. Faza procesuală a punerii în executare se plasează după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești penale și debutează prin primele activități judiciare pe care le întreprinde la instanța de executare, judecătorul delegat cu efectuarea punerii în executare². Există și opinia că normele privind executarea hotărârilor penale aparțin dreptului penitenciar³. Apreciem corect punctul de vedere, potrivit căruia activitatea de punere în executare a hotărârilor penale, rămase definitive, constituie o fază autonomă, care se plasează în afara procesului penal. Procedura executării hotărârilor penale definitive se limitează la normele care reglementează modalitățile de punere în executare a dispozițiilor din hotărârile penale definitive. Autonomia fazei punerii în executare a hotărârilor penale este determinată de anumite aspecte specifice ce caracterizează raporturile juridice procesual penale ca: obligativitatea, executabilitatea, jurisdicționalitatea și continuitatea⁴.

1. Momentul în care hotărârile judecătorești penale rămân definitive

Hotărârile judecătorești penale devin executorii din momentul rămânerii lor definitive. Fixarea în timp a momentului la care rămân definitive hotărârile instanțelor penale este dată în art. 416, art. 416¹ și art. 417 C. proc. pen.

a) Rămânerea definitivă a hotărârii primei instanțe

Potrivit art. 416, hotărârile primei instanțe rămân definitive:

- 1) la data pronunțării, când hotărârea nu este supusă apelului și nici recursului;
- 2) la data expirării termenului de apel;
 - a) când nu s-a declarat apel în termen;
 - b) când apelul a fost retras înăuntrul termenului;

¹ V. Dongoroz ș. a., *op. cit.*, vol. II, p. 299.

² N. Volonciu, *op. cit.*, p. 377.

³ T. Pop, *op. cit.*, p. 3.

⁴ V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, vol. II, p. 298.

- 3) la data retragerii apelului, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel;
- 4) la data expirării termenului de recurs, în cazul hotărârilor nesupuse apelului sau dacă apelul a fost respins;
 - a) când nu s-a declarat recurs în termen;
 - b) când recursul declarat a fost retras înăuntrul termenului;
- 5) la data retragerii recursului declarat împotriva hotărârilor menționate la pct. 4, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de recurs;
- 6) la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârilor menționate la pct. 4.

b) Rămânerea definitivă a hotărârii instanței de apel

Potrivit art. 416¹ C. proc. pen., hotărârile instanței de apel rămân definitive :

1. la data expirării termenului de recurs;
 - a) când apelul a fost admis fără trimitere pentru rejudecare și nu s-a declarat recurs în termen;
 - b) când recursul declarat împotriva hotărârii menționate la lit. a) a fost retras înăuntrul termenului;
2. la data retragerii recursului declarat împotriva hotărârii menționate la lit. a), dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de recurs;
3. la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârii menționate la lit. a).

c) Rămânerea definitivă a hotărârii instanței de recurs

Hotărârea instanței de recurs rămâne definitivă la data pronunțării acesteia când:

- a) recursul a fost admis și procesul a luat sfârșit în fața instanței de recurs, fără rejudecare;
- b) cauza a fost rejudecată de către instanța de recurs, după admiterea recursului;
- c) cuprinde obligarea la plata cheltuielilor judiciare, în cazul respingerii recursului.

2. Instanța de executare

Potrivit art. 418, hotărârea instanței penale rămasă definitivă la prima instanță de judecată, la instanța de apel sau la instanța de recurs, se pune în executare de către prima instanță de judecată.

Hotărârile pronunțate în primă instanță de către Înalta Curte Casație și Justiție, se pun în executare, după caz, de către Tribunalul București sau de tribunalul militar teritorial cu sediul în București. Când hotărârea rămâne definitivă în fața instanței ierarhic superioare, aceasta trimite instanței de executare un extras din aceea hotărâre, cu datele necesare punerii în executare, în ziua pronunțării hotărârii de către instanța ierarhic superioară.

3. Judecătorul delegat cu executarea

Actele de punere în executare a hotărârilor penale definitive sunt aduse la îndeplinire de un judecător delegat cu executarea.

Acest judecător acționează în numele instanței de executare, face parte din corpul de judecători și este împuternicit în baza unei delegații speciale de a efectua punerea în executare a dispozițiilor penale. Potrivit art. 419 alin. (2) C. proc. pen., judecătorul delegat poate sesiza instanța de executare, prin formularea unei contestații la executare, din oficiu, conform art. 460 C. proc. pen., în situațiile în care se ivește vreo nelămurire sau împiedicare cu prilejul punerii în executare a hotărârii sau în cursul executării.

Atribuțiile judecătorului delegat cu executarea nu coincid cu cele ale judecătorului delegat la locul de detenție, potrivit Legii nr. 275/2006, privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Potrivit art. 27 din Regulamentul de ordine interioare al instanțelor judecătorești¹, judecătorii delegați au următoarele atribuții:

- urmăresc și controlează modul în care se emit și comunică mandatele de executare și supraveghează luarea tuturor măsurilor pentru ducerea la îndeplinire a acestora, precum și a celorlalte dispoziții din hotărârile penale;
- iau măsuri pentru rezolvarea tuturor cererilor ivite în cursul executării;
- urmăresc ținerea evidenței amânărilor și întreruperilor de executare a pedepsei închisorii, a detențiunii pe viață și a măsurii educative a internării într-un centru de reeducare și iau măsuri pentru emiterea adreselor de revenire;
- sesizează instanța de executare în cazul în care, cu prilejul punerii în executare a hotărârii sau în cursul executării, se ivește vreo nelămurire ori împiedicare;
- închid pozițiile din registrul de executări penale;
- informează conducerea instanței despre întârzierile nejustificate în executarea hotărârilor;
- verifică păstrarea în bune condiții a dosarelor și a lucrărilor de executări;
- rezolvă corespondența aferentă activității de punere în executare a hotărârilor penale⁵.

§ 1. Punerea în executare a pedepselor principale

Pedeapsa închisorii și pedeapsa detențiunii pe viață se pun în executare prin emiterea mandatului de executare, emis de judecătorul delegat al instanței de executare în ziua rămânării definitive a hotărârii la instanța de fond sau, după caz, în ziua primirii extrasului prevăzut în art. 418 alin. 3.

Mandatul de executare se emite de instanța de executare, se întocmește în trei exemplare și cuprinde: denumirea instanței de executare, data emiterii, datele privitoare la persoana condamnatului, numărul și data hotărârii care se execută, denumirea instanței care a pronunțat-o, pedeapsa pronunțată, textul de lege aplicat, timpul reținerii și arestării preventive, ordinul de arestare și de deținere, semnătura judecătorului delegat, ștampila instanței de executare.

În cazul în care cel condamnat se afla în stare de libertate, odată cu emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii sau a pedepsei detențiunii pe viață, judecătorul delegat emite și un ordin prin care interzice condamnatului să părăsească țara. Ordinul se întocmește în trei exemplare și cuprinde: denumirea instanței de executare, data emiterii, datele privitoare la persoana condamnatului prevăzute în art. 70, pedeapsa pronunțată împotriva acestuia, numărul și data hotărârii de condamnare, denumirea instanței care a pronunțat-o, numărul mandatului de executare a pedepsei emis pe numele condamnatului, dispoziția de interzicere a părăsirii țării, semnătura judecătorului delegat, precum și ștampila instanței de executare.

Pentru aducerea la îndeplinire a mandatului de executare, se trimit două exemplare organului de poliție, când condamnatul este liber, comandantului locului de deținere, când condamnatul este arestat sau comandantului unității militare unde condamnatul face serviciul militar.

Pentru aducerea la îndeplinire a ordinului de părăsire a țării, se trimite de îndată câte un exemplar organului competent să elibereze pașaportul și Inspectoratului General al Poliției de Frontieră.

Pe baza mandatului de arestare, organul de poliție procedează la arestarea condamnatului.

Celui arestat i se înmânează un exemplar al mandatului și este dus la locul de deținere cel mai apropiat, unde organul de poliție predă celălalt exemplar al mandatului de executare.

În vederea punerii în executare a mandatului emis în executarea unei hotărâri definitive de condamnare, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

Dacă persoana împotriva căreia s-a emis mandatul de arestare nu este găsită, organul de poliție constată aceasta printr-un proces verbal și ia măsuri pentru darea în urmărire generală, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei.

Pe baza ordinului de interzicere a părăsirii țării, organele în drept refuză celui condamnat eliberarea pașaportului sau după caz procedează la ridicarea acestuia și iau măsuri pentru darea condamnatului în consemn la punctele de trecere a frontierei. În cazul în care condamnatul a părăsit teritoriul statului român, existând informații în acest sens, organele de urmărire vor înștiința instanța

⁵ Regulamentul de ordine interioară a instanțelor judecătorești a fost publicat în M. Of. nr. 958/28.10.2005.

care a emis mandatul de executare a pedepsei închisorii în vederea emiterii unui mandat european de arestare conform Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională modificată prin Legea nr. 224/2006.

§ 2. Punerea în executare a pedepsei închisorii la locul de munca (art. 422¹ - 422²)

Executarea pedepsei la locul de muncă se dispune în instituția sau agentul economic, unde condamnatul și-a desfășurat activitatea la data aplicării pedepsei, dacă există acordul acestora și în temeiul mandatului de executare emis în baza hotărârii judecătorești definitive de condamnare. Pe timpul executării pedepsei, contractul de muncă al condamnatului se suspendă. Executarea pedepsei la locul de muncă poate fi dispusă și într-o altă instituție, agent economic decât cea în care cel condamnat își desfășura activitatea la data aplicării pedepsei, sub condiția să existe acordul acestora. Potrivit art. 30⁵ din Legea nr. 23/1969, condamnatul este obligat să se prezinte la unitate în termen de 5 zile de la primirea mandatului de executare. Unitatea este obligată să comunice instanței de executare data prezentării condamnatului și să țină evidența timpului cât acesta lipsește de la locul de muncă. Potrivit art. 30⁸ din Legea nr. 23/1969 la expirarea duratei pedepsei, unitatea va elibera condamnatului o adeverință de executare a pedepsei și înștiințează instanța de executare și organul de poliție.

Pedeapsa închisorii cu executare la locul de muncă se pune în executare prin emiterea mandatului de executare.

Mandatul se emite de instanța de executare, se întocmește în 4 exemplare și cuprinde, pe lângă mențiunile prevăzute în art. 420 și următoarele date: denumirea, sediul unității unde se execută pedeapsa, dispoziția de executare a pedepsei către conducerea unității și de reținere și de vărsare la bugetul de stat a cotei prevăzute de lege.

Câte un exemplar din mandat se trimite unității unde va executa pedeapsa, organului de poliție, condamnatului precum și consiliului local în a cărei rază își are domiciliul condamnatul.

3. Obiecții privind identitatea

Dacă persoana față de care se efectuează executarea mandatului ridică obiecții în ce privește identitatea se procedează potrivit dispozițiilor art. 153 care se aplică în mod corespunzător.

Condamnatul va fi condus în fața instanței locului unde a fost găsit, care, dacă este necesar, cere relații judecătorului care a emis mandatul. Instanța poate dispune punerea în libertate a persoanei ce ridică obiecțiuni, prin încheiere, până la soluționarea obiecțiunilor. Ulterior punerii în executare sunt aplicabile dispozițiile art. 461 alin. (1) lit. b) C. proc. pen. privind contestația la executare.

4. Punerea în executare a amenzii penale (art. 425)

Persoana condamnată la pedeapsa amenzii este obligată să depună recipisa de plată integrală a amenzii, la instanța de executare, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii.

Când cel condamnat se găsește în imposibilitate de a achita integral amenda în termenul de 3 luni, la cererea condamnatului, instanța de executare va putea dispune eșalonarea amenzii pe cel mult 2 ani, în rate lunare.

În caz de neîndeplinire a obligației de plată în întregime sau de neplată a unei rate, instanța de executare comunică un extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea amenzii organelor competente, în vederea executării amenzii potrivit dispozițiilor legale privind executarea silită a creanțelor fiscale și cu procedura prevăzută de aceste dispoziții.

Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărârea penală

Codul de procedură penală reglementează în art. 444-446 trei modalități distincte de punere, în executare a dispozițiilor civile, după cum acestea se referă la:

- restituirea lucrurilor sau valorificarea celor neridicate;
- declararea unui înscris ca fiind fals;
- despăgubirile civile și cheltuielile judiciare cuvenite părților.

Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrare sau la dispoziția instanței de executare, restituirea se face de către judecătorul însărcinat cu executarea, prin remiterea acelor lucruri persoanei în drept. În acest scop se face încunoștințarea persoanelor cărora urmează a li se restitui lucrurile. Acestea au obligația de a se prezenta pentru primirea lucrurilor în cel mult 6 luni de la încunoștințare. Dacă persoanele chemate nu se prezintă în termen, lucrurile trec în patrimoniul statului. Instanța constată neprezentarea prin încheiere, dispunând prin același act predarea lucrurilor organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispozițiilor legale.

Este posibil, ca procedura de mai sus să nu se poată realiza, deoarece instanța nu cunoaște persoanele cărora trebuie să le restituie lucrurile și deci nu a făcut încunoștințările impuse de lege. În acest caz dacă la epuizarea unui termen de 6 luni de când hotărârea a rămas definitivă, nimeni nu a reclamat predarea lucrurilor, acestea trec în patrimoniul statului, instanța procedând în aceleași condiții care s-au arătat anterior.

Restituirea lucrurilor poate interveni în cursul urmăririi penale. În această situație dispoziția este luată de procuror cu respectarea tuturor prevederilor aplicabile și pentru instanță.

Dispozițiile hotărârii penale care declară un înscris ca fiind fals, în totul sau în parte, se pune în executare de către judecătorul delegat. Se face mențiunea despre falsitatea actului pe fiecare pagină a acestuia în caz de anulare totală, sau numai pe paginile care conțin falsul în caz de anulare parțială. Înscrisul declarat fals rămâne la dosarul cauzei.

Uneori este necesar ca despre înscrisul fals să se facă mențiune și în scriptele unei organizații din cele prevăzute în art. 145 C. pen. În asemenea situații, în vederea realizării mențiunii, instanța trimite organizației o copie de pe hotărâre.

Cei interesați pot cere eliberarea unei copii de pe înscrisul sub semnătură privată care a fost declarat falsificat. Instanța dispune eliberarea copiilor numai când constată existența unui interes legitim făcând pe paginile înscrisului mențiunile corespunzătoare care atestă falsitatea actului.

În aceste condiții, instanța dispune și restituirea înscrisurilor oficiale parțial falsificate. Înscrisul oficial declarat fals în integritatea sa nu se restituie.

Problema desființării totale sau părțile a unui înscris poate ridica probleme teoretice și practice dintre care unele au fost abordate în doctrină.

Astfel, s-a arătat ca în cazul desfășurării unei urmăririi penale în legătură cu o infracțiune de fals în înscrisuri, când se scoate de sub urmărire penală în baza art. 10 lit.b¹ C. pr. pen., este posibilă atât dispunerea desființării totale sau parțiale a înscrisului cât și menținerea acestuia.

Deși în mod obișnuit desființarea înscrisului constituie un mod de reparare civilă anume indicat de art. 14 alin. 3, măsura poate avea în unele situații o natură juridică specială. De exemplu, este posibil ca în legătură cu falsificarea unui înscris să nu existe parte civilă și nimeni să nu pretindă desființarea actului. Chiar și într-o asemenea situație instanța urmează din oficiu să dispună desființarea înscrisului întrucât el prezintă pericol prin posibilitatea eventualei lui folosiri sau încercări de folosire ulterioară.

În mod obișnuit efectele soluției date acțiunii civile sunt limitate la părțile din proces, acest lucru fiind valabil și în cazul desființării unui înscris. În cazul special la care ne-am referit, efectele desființării se produc *erga omnes*, întrucât capacitatea actului de a avea consecințe juridice trebuie înlăturată complet față de orice persoană, indiferent dacă a fost sau nu parte în proces.

În literatura de specialitate s-a arătat, că desființarea unui înscris trebuie dispusă chiar dacă actul a fost distrus, s-a pierdut ori nu poate fi produs din orice motiv. S-a justificat aceasta prin faptul că desființarea nu se referă la existența fizică a înscrisului ci la capacitatea sa de a produce efecte juridice, fiind posibil ca ulterior actul să se găsească, să apară într-o formă reconstituită, să se producă o copie, fotocopie, etc.

Dispozițiile din hotărârea penală privitoare la despăgubirile civile și la cheltuielile de judecată convenite părților se execută potrivit legii civile⁶.

⁶ Nicolae Volonciu, *Tratat de procedură penală, Partea specială*, vol. II, Editura Paideia, 1997.